

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: « **Корекція порушень артикуляційної мотрики у дітей дошкільного віку з розладами спектру аутизму**»

Виконала: студентка 2 курсу, групи
Kor 11-M19z

Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Логопедія. Спеціальна психологія
Булигіна Анастасія Ігорівна

Керівник:

Ткач О.М., кандидат педагогічних наук,
старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП		
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ		
1.1.	Симптомокомплекс порушень у розвитку дітей з розладами спектру аутизму	
1.2.	Особливості формування комунікативної діяльності при нормальному і порушеному розвитку	
1.3.	Особливості формування загальної та артикуляційної моторики дітьми з розладами спектру аутизму	
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ		
2.1.	Принципи, мета, завдання та організація констатуючого експерименту	
2.2.	Методика вивчення особливостей розвитку мовлення у дітей з розладами спектру аутизму	
2.3.	Аналіз результатів констатуючого експерименту	
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ		
3.1.	Теоретичне обґрунтування навчального експерименту	
3.2.	Методика формування звуковимови у дітей з розладами спектру аутизму	
3.3.	Аналіз результатів формувального експерименту	
ВИСНОВКИ		
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку української держави одним із пріоритетних напрямків національної політики виступає модернізація освіти щодо забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості дитини. Відомо, що основною умовою особистісного та психічного розвитку дитини є збереженість мовленнєвої функції або, у випадку мовленнєвої патології, корекція та розвиток усіх її структурних компонентів як повноцінного засобу спілкування. Крім того, сучасні тенденції розвитку світової та вітчизняної дошкільної освіти вказують на підвищення уваги теорії та практики до проблеми успішної соціалізації дитини дошкільного віку у мікросоціальній групі та у суспільстві, а соціалізація, як відомо, неможлива без комунікативних умінь, які включають мовленнєву діяльність, яка, у свою чергу, не може відбуватися без достатнього рівня мовленнєвої активності.

Спостереження за динамікою наукових розробок дали можливість констатувати посилення уваги науковців до проблеми аутистичних порушень. Теоретичний аналіз та узагальнення наукових досліджень із проблеми вивчення порушень комунікативної діяльності у дітей з психофізичними вадами свідчить про особливу значимість питання формування сфери спілкування у дітей з аутистичними порушеннями (Н. С. Андрєєва, О. С. Аршатська, О. В. Аршатський, О. Р. Баєнська, В. М. Башина, Ю. В. Бессмертна, О. Б. Богдашина, М. Ю. Веденіна, А. Л. Душка, Д. Н. Ісаєв, В. Є. Каган, І. Б. Карвасарська, С. Ю. Конопляста, В. В. Лебединський, К. С. Лебединська, І. П. Логвінова, І. А. Марцинковський, О. М. Мастюкова, І. І. Мамайчук, С. С. Мнухін, С. С. Морозова, Т. І. Морозова, О. С. Нікольська, Л. Г. Нурієва, К. О. Островська, М. В. Рождественська, О. І. Романчук, Т. В. Сак, Н. В. Сімашкова, Т. В. Скрипник, В. В. Тарасун, А. В. Хаустов, Г. М. Хворова, А. П. Чуприков, М. К. Шеремет, Л. М. Шипіцина, Д. І. Шульженко, О. А. Янушко та ін.). Але, попри всебічне вивчення особистості дитини з аутистичними порушеннями, дослідження безпосередньо мовленнєвої активності залишилися дещо поза увагою науковців. Аналіз спеціальної психолого-педагогічної науково-методичної літератури засвідчує відсутність визначення і обґрунтування теоретико-методичних засад та

психолого-педагогічних умов формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями. Звідси, проблема формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку потребує подальшого спеціального вивчення.

Багато вітчизняних і зарубіжних авторів (Є.Р. Баенская, М.М. Ліблінг, С.А. Морозов, О.С. Нікольська, R. Jordan, L. Kanner, Prizant, M. Rutter, A. Schuler, H. Tager-Flusberg, і ін.) вважають, що найбільшою перешкодою на шляху соціалізації дитини з раннім дитячим аутизмом варто недостатній рівень розвитку комунікації. Відсутність або слабкий розвиток цієї навички у дітей проявляється в дуже мізерною або зовсім відсутньою мови, такі діти практично ніколи не бувають ініціаторами взаємодії, а якщо і використовують мову, то вона має низку специфічних особливостей.

Педагоги різних країн накопичили великий досвід, який дозволяє зробити висновки про те, що розвиток комунікації при розладі аутистичного спектру є головною проблемою на шляху до адаптації і соціалізації дитини. Зважаючи на це, за останні десятиліття вітчизняними і зарубіжними дослідниками були виділені різні підходи, спрямовані на поліпшення формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з РАС.

У вітчизняних роботах з корекційної педагогіки та по спеціальній психології було дуже докладно описані клінічні стани дітей, у яких був ранній дитячий аутизм, були складені характеристики специфічних особливостей мови і комунікації таких дітей (В.М. Башина, О.С. Нікольська, Л. Г. Нурієва, С.А. Морозов, С.С. Морозова, Т.І. Морозова). Однак і зараз спостерігається нестача діагностичних методик, які б з більшою точністю дозволили б оцінити рівень розвитку комунікативних навичок.

З цієї причини виникає необхідність в ретельному аналізі та підборі методів оцінювання рівня розвитку комунікативних навичок, а також в розробці та експериментальній перевірці цієї системи педагогічної корекції, яка була б спрямована на формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладом аутистичного спектру.

Все вищевикладене дозволило нам сформулювати протиріччя між:

- наявними практичним досвідом формування вербальної і невербальної комунікації у дітей дошкільного віку з мономорфними порушеннями і недостатністю

його науково методичного оформлення і реалізації при навчанні і вихованні дітей з РАС;

-недолік розробок в сфері корекційних програм для дітей з РАС, які спрямовані на підвищення їх комунікативного досвіду.

- адекватним вибором змісту, методів, засобів і формами роботи, створенням індивідуального маршруту розвитку дитини, оптимальних умов розвитку і навчання для дітей з розладом аутистичного спектру.

Таким чином, існуючі протиріччя, недостатня теоретична розробленість проблеми і її безсумнівна практична значущість визначають актуальність дослідження.

Мета дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці психолого-педагогічних умов та корекційно-розвивальної методики формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку.

Для реалізації поставленої мети було окреслено такі **завдання дослідження**:

– здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування мовлення та мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями та з нормальним психофізичним розвитком;

– визначити критерії та компоненти мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку;

– визначити та науково обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування та розвитку мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку;

– розробити та обґрунтувати корекційно-розвивальну методику формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями, експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – мовленнєва діяльність дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови та корекційно-розвивальна методика формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку.

Для забезпечення достовірності положень і висновків та розв'язання окреслених завдань комплексно використовувалися наступні **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз, систематизація та узагальнення даних загальної і спеціальної психолого-педагогічної літератури з метою виявлення стану досліджуваної проблеми; аналіз навчальних програм, корекційних методик та методичних посібників з метою з'ясування сучасних підходів до корекційної роботи з дітьми з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку; синтез, абстрагування й конкретизація з метою теоретичного обґрунтування методики формування мовленнєвої активності; *емпіричні*: цілеспрямоване спостереження за навчально-виховним процесом та ігровою діяльністю старших дошкільників з аутистичними порушеннями та з нормальним розвитком, анкетування батьків, логопедів, психологів та вихователів, психолого-педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) з метою обґрунтування та апробації психолого-педагогічних умов та корекційно-розвивальної методики формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку; *статистичні*: кількісний та якісний аналіз і узагальнення експериментальних даних, методи статистичного аналізу з метою визначення відмінності між двома статистичними вибірками (КГ та ЕГ) за ϕ^* критерієм Фішера (кутовим перетворенням Фішера) та t-критерієм Стьюдента.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: теорія поліморфності структури дефекту (Л. С. Виготський, М. С. Певзнер, Ж. Піаже та ін.); вчення про психологічні аспекти діагностики аномального розвитку дітей (Б. В. Зейгарник, В. І. Лубовський, С. Я. Рубінштейн та ін.); теорія про закономірності розвитку спілкування в онтогенезі та концептуальні положення про провідну роль спілкування у формуванні особистості дитини (Л. М. Галігузова, Н. С. Жукова, Я. Л. Коломінський, М. І. Лісіна, С. Ю. Мещерякова, Т. І. Піроженко, Т. О. Репіна, О. О. Смирнова та ін.); концепція врахування індивідуально-особистісних особливостей дитини і необхідності системного впливу корекційного процесу на становлення змістових, діяльнісних та особистісних компонентів інтелекту як інструменту урівноваження людини і оточення (В. М. Синьов); концепція індивідуального генетичного дослідження особистості (С. Д. Максименко, В. С. Мерлін та ін.); положення про індивідуально-диференційований підхід у

структурі педагогічного вивчення дітей (В. І. Бондар, І. Г. Єременко); концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом (В. В. Тарасун, Г. М. Хворова); положення про необхідність активного пошуку позитивного у структурі особистості (Л. С. Виготський, А. С. Макаренко, Л. І. Фомічова та ін.); положення про провідний стійкий когнітивний стиль аутичної дитини (В. В. Тарасун); наукові висновки про єдність вікових закономірностей при нормальному та аномальному психічному розвитку (О. К. Агавелян, Л. І. Божович, В. І. Бондар, Л. С. Виготський, Т. О. Власова, В. В. Давидов, В. В. Лебединський, В. І. Лубовський, В. М. Синьов, В. В. Тарасун, Л. І. Фомічова, М. К. Шеремет та ін.); діяльнісний підхід до розуміння спілкування (Б. Г. Ананьєв, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, О. М. Леонт'єв, О. О. Леонт'єв, М. І. Лісіна, Л. А. Петровська, С. Л. Рубінштейн та ін.); нормативні показники і критерії мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку (Є. Ф. Соботович); психолого-педагогічні підходи до побудови класифікацій інтелектуального розвитку аутичних дітей (Д. І. Шульженко).

Експериментальна база дослідження: дошкільний навчальний заклад (ДНЗ) (ясла-садок) № 3 «Теремок» компенсуючого типу м.Камянець-Подільський, ДНЗ ясла-садок № 15, 20, 23

Експериментом було охоплено 40 дітей старшого дошкільного віку, з них 20 дітей з аутистичними порушеннями та 20 дітей з нормальним розвитком. Категорія дітей з аутистичними порушеннями підбиралася за наявними у закладах документальними медичними даними та психолого-педагогічними характеристиками дітей.

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає у тому, що *вперше:*

- комплексно досліджено прояви мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку;
- конкретизовано особливості мовленнєвої активності у старших дошкільників з аутистичними порушеннями;
- розроблено, науково обґрунтовано та апробовано корекційно-розвивальну методику формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку з урахуванням виявлених

диференційованих психологічних механізмів недорозвинення мовленнєвої системи;

– визначено етапи та психолого-педагогічні умови формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку;

– *удосконалено* методи, прийоми і засоби формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку;

– *уточнено* зміст складових мовленнєвої активності у дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання розробленої спеціальної корекційно-розвивальної методики формування мовленнєвої активності у дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку у процесі навчання та виховання дітей зазначеної нозології батьками, вихователями, корекційними педагогами та спеціальними психологами спеціальних дошкільних закладів, навчально-виховних і реабілітаційних центрів, які відвідують діти з аутистичними порушеннями; у можливості застосування методики визначення рівня мовленнєвої активності та опитувального листа у диференційній діагностиці комунікативного розвитку дітей з аутистичними порушеннями.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися під час виступів із доповідями на студентських конференціях, було опубліковано статтю.....

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків на 100 сторінках. Основний зміст роботи викладено на Загальний обсяг складаєсторінок і містить таблиць тарисуноків.

ВИСНОВКИ

Представлена дослідницька робота мала на меті пошук ефективних способів розвитку комунікативних навичок у дітей з розладом аутистичного спектру.

Узагальнюючи весь матеріал експериментального дослідження, ми з'ясували, що спілкування дітей з РАС відбувається в особливих умовах сприйняття зовнішнього світу і взаємодії з ним.

Недостатність методичного інструментарію для виявлення актуальних засобів комунікації у дітей з РАС спонукало нас розпочати розробку комплексу методів, спрямованих на розвиток комунікативних навичок даної категорії дітей.

Для вивчення комунікативних навичок дітей дошкільного віку нами були відібрані суб'єктивні і об'єктивні методи діагностики, що відповідають цілям і задачам нашого дослідження. Проведення комплексного психолого-педагогічного обстеження дозволило виявити ступінь сформованості пізнавальної діяльності дітей, які відвідують Дитячий центр інклюзивної освіти «Соняшник».

I рівень - високий - 2 дитини (20%). Кількість набраних балів склало від 28 до 31, середній показник становить 2-3 бали.

Діти цього рівня відрізнялися адекватним емоційним реагуванням на ситуацію, виконання пропонованих інструкцій залежало від інтересу дитини до завдань. Предмети вони використовували відповідно до їх функціонального призначення, зосереджували погляд на предметі, але не переводили і не супроводжували об'єкт. Зазначалося сформованість вказівного жесту, діти дізнавалися і називали основні кольори, співвідносили предмети за величиною, називали геометричні фігури, співвідносили предмети із зображеннями. Орієнтувалися у власному тілі. В процесі гри діти були готові до прийняття пропонованої ролі і ігровим діям в рамках елементарного сюжету. У дітей спостерігалася як позитивна реакція на ситуацію спілкування, так і труднощі у встановленні контакту.

II рівень - середній - 4 дитини (40%). Кількість набраних балів склало від 14 до 20 балів, середній показник 1-2 бали. Інтерес до гри діти не виявляли,

використання предметів не відповідало їх функціональному призначенню. Двоє дітей реагував на своє ім'я вимовлене тільки голосом матері, у однієї дитини реакції на ім'я не було взагалі. Виконання інструкцій для дітей було недоступним, завдання на імітаційні дії виконувалися з предметами. Діти вибірково називали кольору, диференціювали предмети за величиною, розрізняли деякі геометричні фігури.

Виконання завдань на дослідження мислення, просторових уявлень, конструктивного праксису, пам'яті було можливо тільки за допомогою дорослого.

Увага недостатньо стійке, поверхнєве, діти швидко виснажувалися, погано переключалися з одного виду діяльності на інший. Емоційно реагували на ситуацію обстеження, але працювали не постійно, все залежало від завдання. Реакція на спілкування у цієї групи дітей як позитивна, так і спостерігалися труднощі встановлення контакту.

III рівень - низький - 4 дитини (40%). Кількість набраних балів від 1 до 6, середній показник 0-1 бал.

Ці діти виявляли неадекватну поведінку на протязі всього обстеження. Подання про колір, величину, форму були відсутні. Співвіднести предмет з картинкою діти цієї групи не могли. Орієнтування у власному тілі у дітей була відсутня. Лише поодинокі діти могли показати у себе очі, ніс, рот. Гра у дітей цієї групи була несформована, були присутні тільки процесуальні дії. Труднощі у виконанні елементарних дій свідчили про емоційно-вольової незрілості. Характерною особливістю цієї групи було те, що діти не реагували на звернену мову.

Застосування сенсорної системи Саундбїм дозволило виявити групи дітей по ведучому сенсорному каналу. Це нам дозволило надалі психолого-педагогічному дослідженні. Ми змогли підбирати діагностичний матеріал і форму подачі інструкцій згідно провідною модальності дитини.

Результати, отримані в ході комплексного психолого педагогічного вивчення наявних комунікативних навичок дітей з РАС з урахуванням провідної

сенсорної модальності, послужили основою при розробці спеціальних заходів корекційно - логопедичного впливу із застосуванням системи Саундбїм.

Зїставлення результатів констатуючого і навчального експерименту дозволили зробити висновок про ефективність розробленої системи корекційно - логопедичної роботи з розвитку комунікативних навичок.

У процесі спеціальних заходів щодо навчання та виховання дітей спостерїгалася не тільки позитивна динаміка щодо розвитку комунікативних навичок. Застосування адекватних стану та можливостей кожної дитини педагогічних впливів, сприяло корекції наявного у дітей недорозвинення сприйняття, уваги, пам'ятї.

Даний процес висловлювався в збагаченні імпресивного і експресивного мовлення, поліпшення розумової діяльності. Оволодіння вміннями виконавства на системі Саундбїм, участь у спільній діяльності розширювали можливості дітей, позитивно впливали на їх особистісний вигляд.

Виходячи з даних, отримані в ході навчального експерименту можна сказати про те, що створена корекційно - логопедична середa з використанням системи Саундбїм ефективна і є умовою розвитку комунікативних навичок у дітей з розладом аутистичного спектру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айрес Э. Дж. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития / Э. Дж. Айрес ; [перевод с англ. Ю. Даре, научный редактор Е. Клочкова]. – М. : Теревинф, 2009. – 272 с.
2. Аршатская О. С. Психологическая помощь ребёнку раннего возраста при формирующемся детском аутизме / О. С. Аршатская // Дефектология. – № 2. – 2005. – с. 46-56.
3. Аутичный ребенок : проблемы в быту : метод. рекомендации по обучению социально-бытовым навыкам аутичных детей и подростков. / М. Ю. Веденина, И. А. Костин, С. С. Морозова [и др.]; под. ред. С. А. Морозова. – М. : Общество помощи аутичным детям «Добро», 1998. – 73 с.
4. Ахутина Т. В. Порождение речи / Татьяна Васильевна Ахутина. – М : Изд-во МГУ, 1989. – 213 с.
5. Бадалян Л. О. Невропатология: [учебник для студ. дефектол. фак. высш. пед. учеб. заведений]. / Л. О. Бадалян. – 2-е изд., испр. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 368 с.
6. Баенская Е. Р. Особенности раннего аффективного развития аутичного ребенка от 0 до 1,5 лет / Е. Р. Баенская // Альманах. – 2001. – № 3. – С. 47-52.
7. Баенская Е. Р. Помощь в воспитании детей с особым эмоциональным развитием. Младший дошкольный возраст / Е. Р. Баенская // Альманах ИКП, 2001. – № 4.
8. Богдашина О. Б. Аутизм: определение и диагностика / О. Б. Богдашина. – Донецк: ООО «Лебедь», 1999. – 166 с.
9. Богуш А. М. Діяльність. Активність. Мовлення. Дошкільна лінгводидактика / Алла Михайлівна Богуш. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 230 с.

10. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богуш. – К. : Вища шк., 2007. – 542 с.
11. Бондар В. І. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи / В. І. Бондар // Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-Канадський досвід) / Modern trends of special education development (Canada-Ukraine Experience): мат-ли міжнар. конф. (25-26 трав. 2004 р., м. Київ) / за ред. В. Бондаря, Р. Петришина. – К. : Науковий світ, 2004. – С. 3-13 (Engl. 99-107).
12. Борис Л.М. Диференціація раннього дитячого аутизму від інших порушень розумового розвитку // Духовні та соціально-психологічні аспекти допомоги дітям із загальними порушеннями розвитку в системі інтеграційної освіти. – Львів. Інститут соціогуманітарних проблем людини ЗНЦ НАН України і МОН України. – 2005. – 92 с.
13. Веденина М. Ю. Использование поведенческой терапии аутичных детей для формирования навыков бытовой адаптации. Сообщение I / М. Ю. Веди́на // Дефектология. – 1997. – №2. – С. 31-40.
14. Визель Т. Г. Основы нейропсихологии: учеб. для студентов вузов / Татьяна Григорьевна Визель. – М. : АСТАстрель Транзиткнига, 2005. – 384 с.
15. Глозман Ж. М. Нейропсихология детского возраста / Жанна Марковна Глозман – М. : Академия, 2009. – 272 с.
16. Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение / [О. С. Никольская, Е. Р. Баенская, М. М. Либлинг, И. А. Костин, М. Ю. Веденина, А. В. Аршатский, О. С. Аршатская] .– М. : Теревинф, 2005. – 224 с.
17. Детский аутизм. Хрестоматия: [учебное пособие для студентов] / сост. Л. М. Шипицына. – СПб. : Изд-во «Дидактика Плюс». – 2001. – 368 с.

18. Дефектологічний словник: навчальний посібник / За редакцією В. І. Бондаря, В. М. Синьова. – К. : «МП Леся», 2011. – 528 с.
19. Дульнев Г. М. Принципы отбора детей во вспомогательную школу / Г. М. Дульнев, А. Р. Лурия. – М. : АПН РСФСР, 1979. – 210 с.
20. Каган В. Е. Аутизм у детей / Виктор Ефимович Каган. – Л. : Медицина, 1981. – 208 с.
21. Каган В. Е. Диагностика и лечение аутизма у детей / Каган В. Е., Исаев Д. Н. – М., 1991. – 40 с.
22. Каган В. Е. Клинико-психологические аспекты онтогенеза коммуникативности / Виктор Ефимович Каган // Вопросы психологии. – 1983. – № 2. – С. 21-35.
23. Каган В. Е. Преодоление : неконтактный ребёнок в семье / Виктор Ефимович Каган. – СПб. : Фолиант, 1996. – 210 с.
24. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психологічний та лінгвістичний аспекти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Л. О. Калмикова. – К. : НМЦВО, 2003. – 300 с.
25. Карвасарская И. Б. В стороне. Из опыта работы с аутичными детьми / Ирина Борисовна Карвасарская. – М. : Теревинф, 2003. – 70 с.
26. Кашкин В. Б. Введение в теорию коммуникации. Учебное пособие / В. Б. Кашкин. – Воронеж : Издательство ВГТУ, 2000. – 175 с.
27. Кириллова Е. В. Формирование предпосылок коммуникативной деятельности у безречевых детей : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Кирилова Елена Владимировна. – М., 2001. – 202 с.
28. Кистяковская М. Ю. Развитие движения у детей первого года жизни / М. Ю. Кистяковская – М., 1970. – 224 с.
29. Ковалев В. В. Синдромы раннего детского аутизма // Ковалев В. В. Психиатрия детского возраста (Руководство для врачей). – М. : Медицина, 1979. – 608 с.

30. Ковалев В. В. Психиатрия детского возраста / Виктор Владимирович Ковалев – М. : Медицина, 1995. – 560 с.
31. Коломинский Я. Л. Психология личных взаимоотношений в детском коллективе / Я. Л. Коломинский. – Минск, 1984. – 326 с.
32. Коломинский Я. Л. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста : кн. для учителя. / Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько. – М. : Просвещение, 1988. – 190 с.
33. Конопляста С. Ю. До проблеми мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з аутистичними проявами / С. Ю. Конопляста, В. О. Косинкіна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – № 24. – С. 134-138.
34. Конопляста С. Ю. Логопсихологія : навч. посібник / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак [за заг. ред. М. К. Шеремет]. – К. : Знання, 2010. – 293 с.
35. Конопляста С. Ю. Особливості мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з РДА / С. Ю. Конопляста, В. О. Косинкіна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – № 23. – С. 123-127.
36. Коррекционная педагогика: основы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии / Под ред. Б. П. Пузанова. – М. : Академия, 1998. – 352 с.
37. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк, за ред. Л. М. Проколієнко. – К. : Рад. Школа, 1989. – 608 с.
38. Кравченко Ю. С. Феномен общения: содержание, цель, формы, функции, средства [Электронный ресурс] / Ю. С. Кравченко // Сборник научных

трудов СевКавГТУ. Серия «Гуманитарные науки», – 2008. – №6. – Режим доступа к журн. http://science.ncstu.ru/articles/hs/2008_06

39. Краткий психологический словарь / [под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1985. – 431с.

40. Крет Я. В. Рання діагностика та корекція психомоторики дітей з аутизмом: монографія / Яна Віталіївна Крет. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – 608 с.

41. Кубрякова Е. . Язык и знание / Елена Самойловна Кубрякова // – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.

42. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Наука, 1986. – 159 с.

43. Кучинский Г. М. Психология внутреннего диалога / Геннадий Михайлович Кучинский. – Минск : Университетское, 1988. – 304 с.

44. Лаврентьева Н. Б. Педагогическая диагностика детей с аутизмом / Н. Б. Лаврентьева // Дефектология. – 2003. – № 2. – С. 88-93.

45. Лалаева Р. И. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя) / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова. – СПб. : СОЮЗ, 1995. – 160 с.

46. Лалаева Р. И. Формирование лексики и грамматического строя у дошкольников с общим недоразвитием речи / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова. – СПб : СОЮЗ, 2001. – 220 с.

47. Лалаева Р. И. Нарушения речи и их коррекция у детей с задержкой психического развития: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова, С. В. Зорина. – М. : Владос, 2003. – 304 с.

48. Лебединская К. С. Вопросы дифференциальной диагностики раннего детского аутизма / Лебединская К. С. Никольская О. С. // Диагностика и коррекция аномалий психического развития у детей. – М. – 1988. – 80 с.

49. Лебединская К. С. Диагностика раннего детского аутизма. / К. С. Лебединская, О. С. Никольская. – М. : Просвещение, 1991. – 217 с.
50. Лебединская К. С. Дети с нарушением общения: Ранний детский аутизм / К. С. Лебединская, О. С. Никольская, Е. Р. Баенская и др. – М., 1985. – 96 с.
51. Лебединская К. С. Диагностическая карта / К. С. Лебединская, О. С. Никольская – В кн.: Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями в развитии. – СПб. : Питер. – 2001. – 256 с.
52. Лебединский В. В. Общие закономерности психического дизонтогенеза. / В. В. Лебединский – В кн.: Психология детей с отклонениями и нарушениями психического развития. – СПб. : Питер. – 2001. – 384 с.
53. Лебединский В. В. Нарушения психического развития в детском возрасте : учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по напр. и спец. психологии / Виктор Васильевич Лебединский. – М. : Академия, 2003. – 144 с.
54. Лебединский В. В. Психология аномального развития ребенка : хрестоматия: в 2 т. / ред. : В. В. Лебединский, М. К. Бардышевская. - 2-е изд. – М. : Изд-во МГУ : Моск. психол.-соц. ин-т, 2006. – 817 с.
55. Лебединский В. В. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция: научное издание / В. В. Лебединский, О. С. Никольская, Е. Р. Баенская М. М. Либлинг – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 197 с.
56. Леонтьев А. А. Внутренняя речь и процессы грамматического порождения высказывания / А. А. Леонтьев // Вопросы порождения речи и обучения языку. – М., 1967.
57. Леонтьев А. А. Исследования детской речи / А. А. Леонтьев // Основы теории речевой деятельности. – М., 1974.

58. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики: учебник для студ. высш. учеб. заведений / Алексей Александрович Леонтьев. – 4-е изд., испр. – М. : Смысл; Издательский центр «Академия», 2005. – 288 с.
59. Леонтьев А. А. Психолингвистика / А. А. Леонтьев // Тенденции развития психологической науки. – М., 1989. – 118 с.
60. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания / Алексей Александрович Леонтьев. – М. : Наука, 1969. – 308 с.
61. Леонтьев А. А. Психология общения / Алексей Алексеевич Леонтьев. – М., 1997. – 220 с.
62. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность / Алексей Александрович Леонтьев. – М. : Просвещение, 1969. – 214 с.
63. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
64. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. Т.1. / под ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко, А. А. Леонтьева, А. В. Петровского. – М. : Педагогика, 1983. – 391 с.
65. Либлинг М. М. Подготовка к обучению детей с ранним детским аутизмом / М. М. Либлинг // Дефектология. – 1997. – № 4.
66. Либлинг М. М. Холдинг-терапия как форма психологической помощи семье, имеющей аутичного ребенка / М. М. Либлинг // Дефектология. – 1996. – № 3. – С. 56-66.
67. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. / Майя Ивановна Лисина. – М. : Педагогика. – 1986. – 340 с.
68. Лисина М. И. Формирование личности ребенка в общении / Майя Ивановна Лисина. – СПб. : Питер, 2009. – 410 с.

69. Литвиненко І. С. Формування пізнавальної активності як засіб розвитку індивідуальності дошкільників: дис. канд... психол. наук: 19.00.07 / Литвиненко Ірина Сергіївна. – Миколаїв, 2002. – 191 с.

70. Логвінова І. П. Навички невербальної соціальної взаємодії у дошкільників з розладами спектру аутизму / І. П. Логвінова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 18. – С. 137-141.

71. Логвінова І. П. Особливості формування невербальних засобів комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з розладами спектру аутизму: автореф. дис...на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук / І. П. Логвінова. – К., 2013. – 21 с.

72. Логопедическая диагностика и коррекция нарушений речи у детей : сб. метод. рекомендаций / Авт.-сост. Л. В. Лопатина и др. – СПб. : САГА; М. : Форум, 2006. – 271 с.

73. Логопедия / [под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской]. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 680 с.

74. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. / за ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 672 с.

75. Лубовский В. И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей : науч.-исслед. ин-т дефектологии Акад. пед. наук СССР / Владимир Иванович Лубовский – М. : Педагогика, 1989. – 104 с.

76. Лубовский В. И. Специальная психология : учеб. пособие для студентов дефектолог. факультетов пед. вузов. / В. И. Лубовский, Т. В. Розанова, Л. И. Солнцева; под ред. В.И.Лубовского. – М. : Академия, 2006. – 464 с.

77. Лурия А. Р. Мозг человека и психические процессы. Т. 2. / Александр Романович Лурия. – М. : Педагогика.– 1970. – 496 с.
78. Лурия А. Р. Основные проблемы нейролингвистики / Александр Романович Лурия. – М. : Изд-во МГУ, 1975. – 256 с.
79. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия; под редакцией Е. Д. Хомской. – Ростов на Д.: изд-во «Феникс», 1998. – 416 с.
80. Макаренко А. С. Собрание сочинений в 4-х томах. / Антон Семенович Макаренко – М. : Правда, 1987. – 573с.
81. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі : [В 2 т.] / Сергій Дмитрович Максименко – К. : Форум, 2002. – 335 с.
82. Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. – К. : Перун., 1996. – С. 90-94.
83. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку / [за ред. З. П. Плохій]. – К. : Видавництво СП «СВЕНАС», 1999. – 286 с.
84. Мамайчук И. И. Помощь психолога детям с аутизмом / Ирина Ивановна Мамайчук. – СПб. : Речь, 2007. – 288 с.
85. Мамайчук И. И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / Ирина Ивановна Мамайчук. – СПб. : Речь, 2004. – 400 с.
86. Мамайчук И. И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии / Ирина Ивановна Мамайчук. – СПб. : Речь. – 2001. – 280 с.
87. Манелис Н. Г. Факторы, влияющие на понимание детьми ментальных состояний. / Н. Г. Манелис, Т. А. Медковская // Науч.-практ. ж-л «Аутизм и нарушения развития». – № 2 – 2003. – С. 3-7.
88. Манько Н. В. Особливості логопедичного обстеження дітей переддошкільного віку / Н. В. Манько // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод.

зб. / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – Вип. 6. – К. : [б. и.], 2005. – С. 375–379.

89. Мартиненко І. В. Особливості міжособистісної комунікації у дітей із нормальним та порушеним мовленнєвим розвитком / І. В. Мартиненко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – № 24. – С. 321-326.

90. Мартиненко І. В. Про стан комунікативної діяльності дітей із загальним недорозвиненням мовлення / І. В. Мартиненко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – № 22. – С. 168-172.

91. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) / І. С. Марченко. – К. : Слово, 2010. – 288 с.

92. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст): Советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии / Елена Михайловна Масюкова – М. : Гуманитар, изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 304 с.

93. Международная классификация болезней (10-й пересмотр) – МКБ-10: Классификация психических и поведенческих расстройств. Клинические описания и указания по диагностике. – СПб., 1994. – 303 с.

94. Мерлин В. С. Вопросы развития социального мировоззрения у детей / В. С. Мерлин, М. Ф. Хрякова / С предисловием и под ред. проф. М. Я. Басова М.; Л.: ГИЗ, 1930, – 126 с.

95. Методика развития речи детей дошкольного возраста / под ред. Л. П. Федоренко, Г. А. Фомичева, В. К. Лотарев, А. П. Николаевича. – М. : Просвещение, 1984. – 240 с.

96. Микиртумов Б. Е. Клиническая структура и динамика аутизма / Б. Е. Микиртумов, П. Ю. Завитаев // Обозрение психиатрии и медицинской психологии им. В. М. Бехтерева. – 2008. – № 2. – С. 10-12.
97. Мнухин С. С. О резидуальных нервно-психических расстройствах у детей / С. С. Мнухин // Резидуальные нервно-психические расстройства у детей : тр. Ленингр. педиатрического мед. ин-та / под ред. С. С. Мнухина. – Л. : 1968. – С. 5-22.
98. Мнухин С. С. О синдроме «раннего детского аутизма», или синдроме Каннера у детей / С. С. Мнухин, А. Е. Зеленецкая, Д. Н. Исаев // Журнал невропатологии и психиатрии им. С. С. Корсакова. – 1967. – № 10.
99. Морозов В. П. Невербальная коммуникация в системе речевого общения. Психофизиологические и психоакустические основы / В. П. Морозов. – М. : Изд. ИП РАН, 1998. – 314 с.
100. Морозов С. А. Мир за стеклянной стеной / С. А. Морозов, Т. И. Морозова // Материнство. – 1997. – № 1 – С. 6-9.
101. Морозова С. С. Аутизм : коррекционная работа при тяжелых и осложненных формах : пособие для учителя-дефектолога / С. С. Морозова. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 176 с.
102. Морозова С. С. Развитие речи у аутичных детей в рамках поведенческой терапии [Электронный ресурс] Режим доступа к статье: <http://www.SpecialNeeds.ru> // <http://www.autism.ru/>
103. Никольская О. С. Аутичный ребенок. Пути помощи / О. С. Никольская, Е. Р. Баенская, М. М. Либинг – М. : Теревинф, 2000. – (Особый ребенок). – 336 с.
104. Никольская О. С. Аффективная сфера человека. Взгляд сквозь призму детского аутизма / О. С. Никольская. – М. : Центр лечебной педагогики. – 2000. – 364 с.

105. Никольская О. С. Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение / О. С. Никольская, Е. Р. Баенская, М. М. Либинг, И. А. Костин, М. Ю. Веденина, А. В. Аршатский, О. С. Аршатская. – М. : Теревинф, 2005. – 224 с.

106. Нуриева Л. Г. Развитие речи у аутичных детей: Методические разработки / Лариса Геннадьевна Нуриева – М. : Теревинф, 2003. – 160 с.

107. Островська К. О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги : навч. посібник / Катерина Олексіївна Островська. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 110 с.

108. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом. Монографія / Катерина Олексіївна Островська. — Львів : Тріада плюс, 2012. – 520 с.

109. Островська К. О. Особливості формування соціальної компетентності у осіб з аутистичними порушеннями / К. О. Островська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – №. 22. – С. 391-396.

110. Островська К. О. Психологічні основи формування соціальних компетенцій дітей з аутистичними порушеннями: автореф. дисс. ... на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук / К. О. Островська. – К, 2013. – 40 с.

111. Пахомова Н. Г. Особливості лексичної і граматичної компетенції у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією / Н. Г. Пахомова // Імідж сучасного педагога. – Полтава : [б. и.], 2005. – № 8/9. – С. 80–82.

112. Пахомова Н. Г. Формування невербальних засобів комунікації у дітей із затримкою психічного розвитку : методичний посібник / Н. Г. Пахомова, Т. І. Литвиненко. – Полтава : [б. и.], 2009. – 144 с.

113. Пироженко Т. А. Коммуникативно-речевое развитие ребенка / Т. А. Пироженко. – Ин-т психологии им. Г. С. Костюка АПН Украины. – К. : Нора-Принт. – 2002. – 310 с.
114. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки: навч. посіб. / Т. І. Поніманська. – К. : Абрис, 1998.– 448 с.
115. Понятие о синдроме раннего детского аутизма и аутических чертах личности // Специальная педагогика : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений; под ред. Н. М. Назаровой. – М. : Academia, 2000. – 519 с.
116. Романенко О. В. Проблема відмежування аутизму від псевдоаутистичних станів під час діагностики відхилень в особистісному розвитку дітей із церебральним паралічем / О. В. Романенко // Дефектологія. – 2008. – №. 2. – С. 15-18.
117. Романчук О. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. / О. Романчук– Львів: Колесо, 2009. – 168 с.
118. Сак Т.В. Психологічні умови диференціації та індивідуалізації у навчанні дітей з особливими освітніми потребами / Т. В. Сак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 19. – С. 347-350.
119. Синьов В. М. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. М. Синьов, А. Г. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6-10.
120. Скрипник Т. В. Моделирование школьной ситуации как средство подготовки к обучению детей с аутизмом : метод. пособие. / Т. В. Скрипник. – К. : Педагогическая мысль., 2008. – 104 с.
121. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму : монографія / Тетяна Вікторівна Скрипник. – К. : Фенікс, 2010. – 388 с.

122. Скрипник Т. В., Хворова Г. М., Смоляр Г. Г. Интеграционный летний лагерь: пространство развития детей с аутизмом. – К. : ОО «Задруга», 2007. – 96 с.

123. Соботович Е. Ф. Особенности формирования языкового сознания у детей дошкольного возраста в процессе спонтанного речевого развития / Е. Ф. Соботович // Изучение и коррекция обучения и воспитания детей с нарушениями слуха и речи. – К. : 1989. – С. 121-126.

124. Тарасун В. В. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом : навчальний посібник для вищих навчальних закладів / В. В. Тарасун, Г. М. Хворова ; за наук. ред. В. В. Тарасун – К. : Наук. світ, 2004. – 103 с.

125. Тарасун В. В. Логодидактика / Валентина Володимирівна Тарасун. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 348 с.

126. Тарасун В. В. Морфофункціональна готовність до школи дітей з особливостями в розвитку. / Валентина Володимирівна Тарасун – К., 2008. – 302 с.

127. Тарасун В. В. Трансверсальні здібності в контексті проблем аутології. // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти колекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод.зб. : Вип. 5 / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – К. : Наук. світ, 2004. – 372 с.

128. Технології психічної інтеграції дітей з аутизмом: У 2-х томах / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка, В. В. Тарасун – том I: Формування передумов навчально-пізнавальної діяльності у дітей з аутизмом. – К, 2006. – 273 с.

129. Ткачева В. В. Психолого-педагогическое изучение аутичных детей / В. В. Ткачева // Коррекционная педагогика. – 2005. – № 1 (7). – с. 16-21.

130. Трофименко Л. І. Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення :

дис. ... канд пед. наук : 13.00.03 / Трофимено Людмила Іванівна. – К., 2004. – 196 с.

131. Філіпек П. Аутистичні розлади: рекомендації щодо ранньої діагностики / П. Філіпек // Медицина світу : наук.-практ. ж-л оглядових та перекладених статей для широкого кола лікарів. – 2001.– Т. 10, ч. 3.– С. 159-163.

132. Фомічова Л. І. Розвиток інтелекту та проектування навчання (чуючі, глухі та слабочуючі дошкільники). / Людмила Іванівна Фомічова – К. : Тов. «Міжнар.фін.агенція», 1997. – 234 с.

133. Формирование личности ребенка с особыми потребностями в условиях меняющегося мира : учеб.-метод. пособие : с приложением СД / С. Е. Гайдукевич, В. В. Радыгина, С. Н. Феклистова и др. – Минск : БГПУ, 2011. – 321 с.

134. Хаустов А. В. Исследование коммуникативных навыков у детей с синдромом раннего детского аутизма / А. В. Хаустов // Дефектология. – 2004. – № 4. – С. 69-74.

135. Хворова Г. М. Комплексна психолого-педагогічна технологія корекції розвитку активності дитини з аутизмом : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Г. М. Хворова. – К., 2010. – 22 с.

136. Хворова Г. М. Комплексна психолого-педагогічна технологія корекції розвитку активності дитини з аутизмом / Г. М Хворова // Дефектологія. – 2009. – № 2. – С. 22-25.

137. Хворова Г. М. Технологія комплексної психолого-педагогічної корекції та розвитку аутичної дитини / Г. М Хворова // Дефектологія. – 2008. – № 3. – С. 20-27.

138. Чуприков А. П. Ранній дитячий аутизм: навч.-метод. посіб. / А. П. Чуприков, М. І. Винник, Я. Е. Багрій – 2-е вид., перероб. і доп. – Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківської держ. мед. академії, 2005. – 48 с.

139. Чуприков А. П. Розлади спектра аутизму : медична та психолого-педагогічна допомога / А. П.Чуприков, Г. М Хворова. – Львів : Мс, 2012. – 184 с.

140. Шеремет М. К. Мовленнєва діяльність в системі підготовки дошкільників з ТПМ до школи / М. К. Шеремет // зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету: Серія соціально-педагогічна. Випуск VIII / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С. – 2008. – С. 293-297.

141. Шеремет М. К. Модернізація системи спеціальної освіти в Україні / М. К. Шеремет // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 4 (73). – С. 3-5.

142. Шеремет М. К. Нейрофізіологічні особливості розвитку мовлення дітей раннього віку / М. К. Шеремет // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. Мат-ли міжнар. наук. конф-ї «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні» – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова., 2008. – № 11. – С. 8-13.

143. Шеремет М. К. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з РДА / М. К. Шеремет, С. В. Кондукова // зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Випуск XV. Серія : соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 462-467.

144. Шеремет М. К. Поняття мовлення і мислення в системі підготовки дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення до школи / М. К. Шеремет // Корекційна педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 6-8.

145. Шеремет М. К. Формування готовності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення до навчання в школі в умовах спеціального дошкільного закладу / М. Шеремет, З. Гулько // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 8/9. – С. 82-84.

146. Шеремет М. К. Особливості формування вищої форми передачі інформації / М. К. Шеремет // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Актуальні проблеми логопедії : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 18. – С. 291-293.

147. Шипицына Л. М. Детский аутизм / Людмила Михайловна Шипицына. – СПб. : Дидактика Плюс, 2001. – 368 с.

148. Шипицына Л. М. Невербальное общение у детей при нормальном и нарушенном интеллекте : монография / Л. М. Шипицына, О. В. Заширинская. – СПб. : Речь, 2009. – 128 с.

149. Шоплер Э. Поддержка аутичных и отстающих в развитии детей (0-6 лет). Сборник упражнений для специалистов и родителей по программе TEACCH/Э. Шоплер, М. Ланзинд, Л. Ватерс ; пер. с англ. – Минск : Издательство БелАПДИ «Открытые двери». – 1997. – 250 с.

150. Шульженко Д. І. Аутизм – не вирок. / Діна Іванівна Шульженко. – Львів : Кальварія, 2010. – 224 с.

151. Шульженко Д. І. Корекційний розвиток аутичної дитини : (книга для батьків та педагогів) / Д. І. Шульженко, Н. С. Андреева. – К. : Д. М. Кейдун, 2011. – 344с.

152. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей : монографія / Діна Іванівна Шульженко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 385 с.

153. Шульженко Д. І. Підготовка вчителів загальноосвітніх закладів до конструювання роботи з аутичними дітьми. / Д. І. Шульженко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти колекційної роботи у спеціальній школі : Наук.-метод.зб. : Вип. 6 / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – К. : Наук. світ, 2005. – 440. – С. 228-231.

154. Шульженко Д. І. Психолінгвістичні основи корекції мовлення дітей зі спектром аутистичних порушень / Д. І. Шульженко,

М. К. Шеремет // // Наук.-метод. ж-л «Логопедія». – К. , 2011. – № 4. – С. 86-92.

155. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность : сб. трудов / Л. В. Щерба. – М. : Эдиториал, 2004. – 432 с.

156. Эмоциональные и познавательные характеристики общения / [отв. ред. В. А. Лабунская]. – Ростов-на-Дону : Издательство Ростовского университета, 1990. – 176 с.

157. Юров И. Ю. Исследования особенностей инактивации хромосомы X у больных с синдромом Ретта. / И. Ю. Юров, Л. Виллард, С. Г. Ворсанова и др // Сиб. вестн. психиат. и наркол. – 2003. – №. 1 :27. – С. 26-28.

158. Янушко Е. А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия / Елена Альбиновна Янушко. – М. : Теревинф, 2004. – 136 с.